

"СВОБОДА" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
at 50 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J.
on March 6, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103
of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
SUBSCRIPTION RATES:
Three cents a copy.
One year \$ 7.00
Six months \$ 3.75
Three months \$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:
One year \$10.00
Six months \$ 5.00
Three months \$ 2.75
За оголошення редакції не відповідає.
3 Канади наклеїти вислати гроші лише на 2. За Foreign Money Order.
За кошу змін: арсен патенту 10 центів.
Телефон "Свобода": 498 Montgomery, Tel. У.Н.С. 1838 Montgomery.
Address: "СВОБОДА", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

БЕЗРОБІТТЯ І ГРОМАДЯНСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК

Заключення американського громадянства справою безробіття не втихає. Видно з того, що справа є досить важка, коли вона не сходиться з наряд преси і громадських установ.

З питань, які при тім нагадують порушують, найважливіші три питання.

Перше питання: ким є безробітний у теперішню пору? На це питання ще додла відповідно ніхто не відповів, бо Закон Держави не має відповідної машинерії для збирання певних даних про безробіття.

Зайти друге питання: Що треба зробити, щоб Америка могла на будуче зняти кожної хвили, ким є безробітний? Тут підлягає передовсім потребу стіти урядових бюр, котрі записували б всіх безробітних та всі необхідні записи.

Наконець, найважливіше з усіх питань: Що робити на безробітті?

Та щоб на це питання відповісти, треба вперед відповісти на питання: з чого влязла безробіття? Давніше приписували безробіття фінансовим кризам. Та з фінансовими кризами американське громадянство мало собі раду, а нині щодо безробіття повторюється. Стали тепер звичайно приписувати безробіття заступанню людської праці машинерією. Мовляв, як тільки почнеться кращий рух у промислах, сейчас фабрики заводять різні технічні удосконалення, які викладають багато робітників з праці.

Так говорять загальною всі, що над тим думають. Та робітники думають ще даліше. Вони питаються: коли за безробіття не винуваті робітники, але винувата інша система виробництва товарів, то відки приходило ми, робітники, поносити на своїх плечах усе тягар безробіття? Коли безробіття є вислідом цілого національного господарського устрою, то цілий господарський устрій повинен поносити тягар безробіття.

Значить, не тільки робітники, але й фабриканти мали б мати обов'язок причинити своїм оплатами до удержання робітників від безробіття. Шлях громадянство повинно бути віддальним за удержання робітників, які виробляють для нього все потрібне для життя.

В сьєй спосіб серед громадянства наростає розуміння потреби суспільного забезпечення робітників на случай безробіття. Громадянство починає розуміти, що при теперішній складній системі продукції й торгівлі на нього спадає обов'язок давати робітникам відшкодування й удержання, коли робітник без своєї воли втратить заняття.

Др. Остап Гриняй (Відень).

В 40-ЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТІ ЮРІА ФЕДЬКОВИЧА (1888—1928 р.)

Давно хрті пробувалися, Світло засвітили, Давно вони вештаюся з усіх снів. Кожа його не чужого: А ми снім і досі і могоді, і голани, і рої і бої. А хто винен? Самі винні. Що не встали рано! А ті наші вороженки! Вже кувуть кайдани. Кувуть дого, кувуть добре. Заспані окують, Тих, що світла шурають. Що спокій і не чують Давно правди, давно воли. Устають, брати!

З поему: "Зарокв чеченому субору Просити у Львові" (1888 р.).

З відсвяткованим недавно Ювілеєм 40-літньої літературної діяльності нашої націоналістичної буковинської письменниці, Ольги Кобилянської, доводиться нам цього року дошукатися й пам'яті найбільшого поета Буковини, Осипа Юрія Гордієвського-Федьковича, що тому роки сорок назад — 11. січня 1888. — замкнув очі до вічного спою. Саме оспіди нинішню хвилину, коли ті люті румунські наїзники захопили нашу прекрасну буковинську країну в свої катівські руки та поневолують її так, як ляхів грабників Галичини, є нашим національним обов'язком згадати гідно ті перші, що будили колись Буковину із тьми неволи до нового життя. Бо й їхє слово зберегло до сьогодні свою животворну силу, і зможе воно й нас загоріти до боротьби з термоявою неволею, як клякло воно до неї наших батьків і праділів.

Особливою слово Юрія Федьковича. Виступив він на полі літературної та громадської діяльності в 60-их роках минулого століття, отже в часі, коли на нашій Буковині, як пише заслужений **Омелян Отонович** у своїй історії української літератури, "було сумно-невеселе, неначе все життя народне й просте занепадало на віки". Бо як Велика Україна стояла тоді в ярмі московської

неволі, під кормогом злочинних царів, так Буковина калася важким локотом як коронний край австрійсько-мадлярської імперії, до якої належала від р. 1775. вступила в Австрію турецьким султаном три роки після прилучення до неї нашої Галичини (1772) в наслідок першого поділу забранованої Польщі. Але хоч і як лютували на Великій Україні такі хижакі, як цар Микола I, то тут усе таки не пришло до повної руйни нашого національного життя. Навапи — самосвідомість народу закріплювалася завдяки культурній роботі по таких центрах, як **Полтава, Харків і Київ** пораз глибоше. Українська література розвивалася по лінії шпору красних досягнень, а творчість **Тараса Шевченка ("Кобзар", 1840 р.)** стала жерелом духової оновлення для всіх середовищ українського народу. І в Галичині, хоч те повневолені та здані на ласку й неласку темного австрійського уряду, що давав тільки про свої податки та про свій оренду, а для культури народних мас не робив аби нічого, але дуже мало "яй" то не було, як ляхів порозуміли з ляхами, ми пачами, озгоріли тоді іскра національного життя. Духове відраження тут згадується з діяльністю **Маркіана Шапшенка** та його товаришів — **Варгілевича й Головацького** — зазначеного генеральною пропантатомі книги **"Руська Дісторія"** 1837 р. Затеж на Буковині, як то виступу Федьковича — темрява й мертвечина безпросвітної порабощеної країни.

Безпросвітні в достійним значінню цього поняття. Бо з кінця XVIII ст. не було ще на Буковині ні одної народної школи, а з тих, що їх почали основивати тут за австрійських царів, багато користі не було, бо викладачів мовою була в них мова німецька й румунська, так як в тодішніх галицьких школах

мова польських банкротів. І заснованої в р. 1786. в Чернівцях школи для питомців (Klerikalschule), а перетвореної в р. 1826. в інститут богословський, не було для українського населення великої потуги, бо наука подавалася тут в мові латинській, а згодом в румунській, з чого саме ті кола нашої інтелігенції, завдяки яким було нести світло до просвіти в народ, румунувалися і до ведення коїсь національної роботи були зовсім неспроможні. Оттак до Буковина, 1-шої половини XIX ст. опинилася геть позаду нашої національно-культурного життя. Широка маса населення темні, без свідомості свого національного й, кола інтелігенції аденационалізовані та повні байдужості до громадських завдань, а чужинське правительство без ніякого розуміння для національної окремішності українського населення. Тимто й ясно нам, чому Федькович в наведеному мною вище привіт до тодішньої львівської "Просвіти" визнається з таким докором до своєї темноти братів:

Давно хрті пробувалися, Світло засвітили, Давно вони вештаюся з усіх снів і до...

Правда, вже перед Федьковичем стрічало на Буковині багато ідейних одиниць, що намагалися писати по нашому та шукати так дороги до народної душі. Тут мусимо згадати духівників: **Василя Феєрєвича** та **двох братів Гаврила й Василя Продана**, особливий то останнього, який опісля, в р. 1868, заснував літературне товариство **"Руська Beseda"**, перший осередок нашого національного життя на Буковині. Але мова, якою ті мукі намагалися писати, була церковно-славянська, вона простому народу була таксамо чужа, як і церковні теми, на які вони здебільшого писали. До темних мас в суспільних низах треба було промовити широкую, живую мовою українською. І треба було їм співати не церковних пісень, а місьє про Україну і її нарід, про українську стає й українське неодолю, про те, за чим нарід тужив і чим під чужинською владою страждав, і

розбудити так в народі свідомість власного права на власне життя.

І от саме наші "буковинський солов'ї", Юрій Федькович, являється тим вибраним генієм українського народу, що своїми піснями зумів порохити народнодуше до глибоких і пробудити Буковину зі сну темряви й неволи до самосвідомості й творчої активності.

Врідився наш поет 8. серпня 1834 р. в Сторіні-Путілові (нинішнього повіту) на Буковині як син заможного господаря й мандатару в п'ятидесяти горах, Поляка Гордієвського до Федьковича, за якого мати поета, попадаючи з роду, віддалася як молода вдова по священику Дашкевичу. Згідно зі своїм шляхетсько-польським походженням не журився пан Гордієвський до Федьковича надто довго свого родиною, — жінкою і п'ятеро дітьми — а незабаром покинув її, лишаючи все по голову білій жінці. Тимто своїм у польському батькові не знавчує наш поет на щастя нічого — хіба перші споми про людську подлість — затеж з любов'ю і відважно їм загадує свою добру українську матір, що кинене господарство взяла в свої руки, вела його з тружодження, знаменую для української жінки, виховувала своїх дітей як уміла найкраще, і раз-у-раз нагадувала: "Діти, вчіться!" Але в обставинах, з якими мною висіє, вчитися українській дитині в тодішній Буковині було не так то легко і поет сам признавався до недостаточної фахової освіти, коли в ряді віршів "З окупників" співав опісля:

"Я не учився в кобуху грати, В німецькій школі не ходив За книжкою віршів вшарувати, Не виводив я ніколи з олівця Нехи нехичи Чорногріби!"

Можна то сказати, що початкова наука Федьковича в Путілові, а далі в німнійській реальній гімназії в Чернівцях, для нього не така важка й милостива, як та освіта, що він її здобув собі сам, при допомозі стрічних, тамучих людей, звених з ним судилом на шляху дальшого життя. Швидко іменю довелось Федьковичеві шукати якогось хліба. Як молодий юнак захручав він ріжнім званням — практик — в землемірі в антиції і в купця — і заховавши та у своїх мандрівках і на Молдаву, де, як оповідає сам, запізнався з німецьким мандрівником Роткемелем. Роткемелем дав йому з німецькою мовою, знав його чимало багато книжок, особливо твори німецької поезії, і розбудив так у Федьковича не тільки розуміння поезії, але й охоту до самостійної поетичної творчості. Та в р. 1852. Федьковичеві мандарили за хлібом кінцять покинув тим, що він рішався уступити до війська, на ті часи рішення не так то некорисне, коли звяжиємо, що на військ тоді ішли в державі майже всі гроші, а високий військовий ступінь надавав людинібагато якого значіння. Наш поет став офіцером, і як тільки вийшов воєнний похід до Італії (1859 р.), що й дає йому нагоду писати вель брехливий блеск і квізату стору млатаризму в страйках, змальованих ним опісля в цілм ряді поезій з військового життя та побуту. Але не менше важким для пізнання творчості Федьковича став похід відбитого походу до Чернівців, де він запізнався з німецьким мандрівником Найбавером, професором тамтешньої гімназії. Можливо собі уявити долатий вплив того знайомства на людину, як поета Федьковича, коли свідать Німців, півнявши перші поетичні проби нашої Голуца — писав очевидню по німцям — заявив Федьковичеві, що він д'як лірико може рішатися з можливим німецьким поетом! Як ось мова до Кобилянської, так і мова до Федьковича: в той день українсько-літературною

мовою настільки, щоб писати нею з першим пробуванням свого таланту. Затеж ті модації його спроб в німецькій мові — видані опісля окремою збіркою — дали Федьковичеві змогу виявити свій творчий спромуг, свідомість якої зроста в нього багатогатію під впливом похвал і поук Найбавера. Тепер уже до творчості й праці для рідного народу був тільки один крок. Бо вже в першій книжці Федькович свій перший вірш рідною мовою п. н. "Нічліг" (1859), а познайомившись тепер в Чернівцях і з молодими ідеями Українців, Костем Горбалеєм, Антоном Кобилянським та Любимом Лукашевичем, почав читати твори українських письменників — головним Шевченку — і радісно стріти своє кобзар до рідної мови. В р. 1864. появились перші вірші Федьковича в брошурі, виданій Кобилянським, а в рік опісля видав Б. Дидичий у Львові окрему збірку п. н. "Поезиі Я. Федьковича, Ч. I." Тут були головні вірші, наперсний поетом після його перенесення з Чернівців до Сємиморогу, що поет вивчав дуже багато як розсудку з товаришами душі і праці. Колиж тут Федькович незабаром важко занедужав, то після видоздоровлення вивозила його власт з військової служби, і поет, чадлений пенсією, вернувся в рідний Путілів, до старої матері, яку поховав в р. 1864.

Поставлений в Путілові вїйтом, а далі доокружним інспектором школи, розвинув Федькович попри письменницьку творчість ще і значну громадську діяльність, з'ясувавши, що переломивши на народній школі та про просвічування широких мас селянства. Він заповоляючи стався про те, щоб викладовою мовою в школах була наша рідна, українська, укладав Букварі та співаники для дітей, а все чисте народною мовою. Коли ж за кирини народною мовою румунівали Федькович покинув уряд шкільного інспектора, то він в р. 1872. переїхав на запрошення Товариства "Прогрєс" до Львова, де мав доучення цілого, та змислав "Українське Бєсєд" за плату 500 зол. річно писати по практичній і в землемірі в антиції і в купця — і заховавши та у своїх мандрівках і на Молдаву, де, як оповідає сам, запізнався з німецьким мандрівником Роткемелем. Роткемелем дав йому чимало багато книжок, особливо твори німецької поезії, і розбудив так у Федьковича не тільки розуміння поезії, але й охоту до самостійної поетичної творчості. Та в р. 1852. Федьковичеві мандарили за хлібом кінцять покинув тим, що він рішався уступити до війська, на ті часи рішення не так то некорисне, коли звяжиємо, що на військ тоді ішли в державі майже всі гроші, а високий військовий ступінь надавав людинібагато якого значіння. Наш поет став офіцером, і як тільки вийшов воєнний похід до Італії (1859 р.), що й дає йому нагоду писати вель брехливий блеск і квізату стору млатаризму в страйках, змальованих ним опісля в цілм ряді поезій з військового життя та побуту. Але не менше важким для пізнання творчості Федьковича став похід відбитого походу до Чернівців, де він запізнався з німецьким мандрівником Найбавером, професором тамтешньої гімназії. Можливо собі уявити долатий вплив того знайомства на людину, як поета Федьковича, коли свідать Німців, півнявши перші поетичні проби нашої Голуца — писав очевидню по німцям — заявив Федьковичеві, що він д'як лірико може рішатися з можливим німецьким поетом! Як ось мова до Кобилянської, так і мова до Федьковича: в той день українсько-літературною

Пазитим наш поет я: і досі так тепер не покидає праці для народу, чого доказом є його згоді взяти на себе редакцію заснованої тоді політичної і наукової газети "Буковина", перше число якої появилось д.л. 1. січня 1885 р. Не диво тому, що в найбільшою роки буковинської галицька Україна відсвяткувала в Чернівцях урочисто 25-ліття смері-ідеологі, камєрської праці Федьковича в області письменницької та національно-культурної творчості. Та на превеликий жал усеї України помер Федькович з початком січня 1818 р. на вибух крові, переживши 33 роки важкого трудового життя.

Омєлян Отонович, члєн Центрального Товариства Українців у Львові.

В. Кедровський.

1917 РІК.

Перелік заборонений. — Всі права застережено 1927 р.

(94)

Доводжу до відома наради, що з приводу подій зв'язаних з відділом 26 липня на фронті ешалонів українського козачого імені гетьмана Богдана Хмельницького полку мною ажко всіх заходів, щоб виявити на світ усе правду про ці події. З цього наказу переводяться слідство членами Генерального Комітету і членами Всеукраїнської Ради Військових Депутатів з участю також членів української фракції військових депутатів Київської округи. В зв'язку з цими сумними подіями я звернувся через представника Генерального Комітету до Головнокомандуючого Південно-Західним Фронтом з проханням призначити спеціальне військове слідство з участю військових членів Центральної Ради. Така слідство комісія призначена і приступила до діла. Правда буде висвянена і виновники в смерті невинних людей будуть покарані як закон велить.

В наслідок цього всі наслідки сідства в межах можливо го будуть подані до відома громадянства. Повідомляючи про це поділля, а також у країні доки як на фронті, так і в тилу, закликаю їх до спокійної поведінки, най важче до того, щоб не допустити паничі, щоб не втратити правду і по

корпуса, що стояв на Північному фронті в районі Риги. Ця постанова одна з найкоротших, але й найбільш річева та типова.

"Збирання Українців 21-го армійського (українського) корпусу 6 серпня 1917 року.

"Після доповіді про події 26 липня у м. Києві одностайно ухвалили постанову до Центральної Ради та Генерального Військового Комітету таку резолюцію: "Вражені сумніми кривавими подіями у м. Києві, що сталися з відділом членів Центральної Ради, Секретар Справ Військових Петларів".

Як я вже сказав раніше, ця слідча комісія праці своєї не закінчила, бо була розвзана генералом Корніловим. Розстріляні у Києві Москвини українського національного полку заворушили усе українське загаль, висказавши з боку його тисіч гострих, обурених висказів. Наведу кілька з деяких типів, що б домагами українського організаційного народу й війська. Ці домагами слялися тисячами до петроградського уряду, а також і до Центральної Ради. Подолучи нижче виписки з протестів та постанов різних українських військових та цивільних організацій, яважко потрібні зазначити, що у тій виборі типові своїм характером для тих тисяч інших, що виходили до Києва. Ці вимоги були етичного характеру, а збу їм були одомовленими, і виникли нові стійкий

Віденську чергу наводжу шлу до 21-го армійського корпусу, що стояв на Північному фронті в районі Риги. Ця постанова одна з найкоротших, але й найбільш річева та типова.

революційний напрям, мусить бути припинена негайно.

"2) Військові частини краєвірів і Доноція, котрі приймають участь в організованому вокаційним нападі на полк Богдана Хмельницького і сточили в селах деморалізують людність, винясчи своїм побуванням неспокій в місцеве життя, негайно мусять бути виведені з України, а на їх місце поставлені українські військові частини.

"3) Висловлюємо надію, що обізнана комісія в справі розслідування причин кривавих подій знайде справжніх винуватців і законом покарає їх.

"4) В шлях забезпечення спокійно країни — на адміністративних посадах, що займають люди невідповідні своєму призначенню, як начальників хіміської міської міліції, Лепарський та київської міської округи Оберучеві — мусять бути замінені людьми по представити Центральної Ради. Голова збирання М. Литвиненко, Товариші: Семіа та Так. Писарі: Опаренко та Ковалі".

Історія повторюється. В старі козачі часті українського болюлось проти московських заходів по містах України та проти тих стародавніх "Командувань Військовими Округами" — воевод, так і тепер знову розпочалася та сама боротьба. Стара царсько-боярська Московщина не згертала уваги на ті протести України, а натомість систематично збільшувала залогі та затискала місцеві Україну в ярмо московської адміністрації. Так само й нині революційно-демократична Мо

сковщина (Росія) ігнорувала українські домагами та все шукала засоби, щоб і в революції скріпитися на Україні.

Між иншим тут не зайвим буде зазначити, що не діяльність на недовір до російської влади, не діяльність на те, що всі домагами Українців систематично ігнорувалися, українське військо чєсно й по героїськи виконували свої обов'язки на фронті.

Ось як цей самий "мітингуючий" та протестуючий 21-й корпус через два тижні від наведеної вище постанови-протесту виконав свої військові завдання на фронті.

Німці почали наступ в районі Риги. Майже всі російські військові частини відходили без бою, тікаючи перед ворогом в повному безпорадді. Навіть самі Німці в своїх військових наказах підкреслювали, що становить російської армії під Ригою рятувати лише 21-й український корпус.

26 серпня, (всі дати даю до старому калєндарю) 1917 року Генеральний Комітет передав таку телеграму командірові 21-го українського корпусу:

"Зважаючи на велике зацікавлення долею вашого корпусу, як українського з боку Центральної Ради і широких кол українського громадянства в зв'язку з відступом війни Риги, укліноно проханням телеграфувати, як підтримали Українці честь і боевий славетний корпусу. — Петларів."

(Даліше буде)

(Даліше буде)

